

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію
Каплієнко-Ілюк Юлії Володимирівни
«МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО БУКОВИНИ: СТИЛЬОВІ
ПАРАДИГМИ КОМПОЗИТОРСЬКОЇ ТВОРЧОСТІ ХІХ–ХХІ СТ.»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктор мистецтвознавства
за спеціальністю 17.00.03 – музичне мистецтво

Дисертація Ю.В.Каплієнко-Ілюк, присвячена стильовим парадигмам творчості композиторів Буковини, висвітлює проблеми, що є начебто усталеними в музикознавстві. Але від того вони не стають менш актуальними. Творчість та стиль, стиль та метод, стиль та композиторська поетика, композиторське письмо, стиль та стилістика – всі ці явища є невичерпними, як не вичерпна сама творчість. Опонована дисертація, по-перше, доводить наскільки великим є їхній науковий потенціал в сенсі поєднання об'єктивних та суб'єктивних факторів та наскільки дослідження стилю є системою, що природним чином оновлюється, бо в неї включаються нові імена, твори, часи, покоління.

По-друге, безперечних вітань заслуговує авторка дисертації стосовно систематизації розмаїття всіх векторів розвитку культури та мистецтва Буковини, що складають її унікальність в історико-національному хронотопі. Вже те, що Ю.В.Каплієнко-Ілюк є авторкою першого монографічного видання, присвяченого музичному мистецтву Буковини, заслуговує на повагу та увагу до результатів дослідження.

По-третє, вона мислить творчість як *смислопороджуючу* систему, що віддзеркалює буття не тільки творчої особистості, але й *цілої нації*. Я сприйняла цю роботу як певну модель світу, і в цьому є свої закони й свої перспективи. Важливим для опонента є також й втілена можливість вивчення

цієї культури «з середини», як безпосереднього учасника культурних процесів, через досвід спілкування з митцями сучасної Буковини.

Найголовніші досягнення дисертантки я презентую (у власній термінології) через декілька вимірів, серед яких – історичний, теоретичний, культурологічний, когнітивний та феномен особистості.

1. *Історичний вимір.* Дійсно, в історії музикознавства є певна закономірність появи масштабних системних описів явищ музичного мистецтва. Цей процес коригується періодичною зміною доцентрової та відцентрової тенденцій та дозволяє вивчати певний об'єкт як «здалеку», охоплюючи його цілісно, так й зблизу, немов під «мікроскопом» роздивляючись маркери самотності. Отже, поява ґрунтовної праці, що присвячена вивченню процесів розвитку буковинського краю, творчості митців Буковини, є симптоматичною та очікуваною. Чи є вона закінченою? – Так. Чи є вона відкритою? – Безумовно.

2. *Теоретичний вимір.* Дисертація базується на фундаменті теорії стилю, що зумовлює структурованість всього дослідження, що відображено в таких ключових словах, як «музичний стиль», «стильова парадигма», «індивідуальний стиль». Дисертантка у розвиток теорії стилю вводить до наукового обігу такі поняття, як «стильова кореляція», доповнює поняття «стильова асиміляція», «стильова конвергенція», «стильова контамінація». Важливо, що кожне визначення підтверджено відповідними прикладами композиторської творчості, що спрацьовують на життєздатність пропонованих визначень. Окремим надбанням в світлі сучасного термінотворення є підрозділи, присвячені теоретичному моделюванню системи понять, пов'язаних з полістилістикою та інтертекстуальністю. Авторці вдається не тільки систематизувати відомі концепції полістилістики (п.1.4.3.), а й запропонувати власне визначення (с.114 дис.), виокремити систему принципів в сучасному музикознавстві (п.1.4.4.).

Ще один концепт теоретичних узагальнень – парадигма (парадигми). Авторка не тільки пропонує аналіз поняття (від античності до сьогодення),

але й співставляє філософське, літературознавче, музикологічне значення, систематизує основні моделі стильових парадигм у музичному мистецтві (с.92-95 дис.). Важливо, що авторка стосовно кожного явища складає саме історико-теоретичну *парадигму* уявлень про можливі значення (від початків до сучасних розумінь).

Доповнюють теоретичні сенси опонованого дослідження позиції музичної регіоналістики (напряма, що є поширеним в українському музикознавстві останніх років). Ця позиція підтверджується уведенням до наукового обігу поняття «полінаціональний фольклоризм», концентрацією на вивченні буковинської музичної культури та засадах самотутньої композиторської школи, що складається зі спадку митців різних поколінь.

3. *Культурологічний* вимір є одним з найважливіших в дисертації та охоплює широкий спектр проблематики власне процесів культурного розвитку краю, створення самотутності, творчих взаємодій. Привертає увагу ретельне вивчення унікальних джерел (фонди відділу рідкісних книг та рукописів Наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича), на основі яких дисертанткою формується погляд на історичні етапи формування музичної культури Буковини. Авторка знаходить вдале позначення, що відбиває самотутність культури Буковини – «синтез національних традицій і полінаціонального фольклоризму із західними традиціями класицизму, романтизму й імпресіонізму» (с.131 дис.) та розробляє його в аналітичних розділах дисертації (рр. 2-3).

Віднайнені та озвучені дані, які не є в центрі уваги сучасного музикознавства (зокрема, діяльність протягом 20 років Чернівецької консерваторії), яка виплекала декілька знаних імен і випускники якої складають славу українського мистецтва в зарубіжжі (Паризька, віденська консерваторії, Італія, Канада тощо). Як результат – в дисертації складено загальну картину становлення композиторської школи Буковини від XIX до початку XXI століття та позначено основні складові процесу формування стильових ознак творчості композиторів Буковини (зокрема, систематизовано

у Додатках до дисертації), представлено стильові парадигми їхньої композиторської творчості (с.406–407 дис.).

4. *Феномен особистості.* При вивченні дисертації складається доленосна думка, що саме Митці, Особистості складають генофонд нації. На сторінках дослідження приділено увагу всім значним діячам краю – Ю.Федьковичу, О.Кобилянській, К. Мікулі, династії А. та О. Гржималі, Ч. Порумбеску, М. Бойченку, першому українському професійному композитору Буковини – Сидору Воробкевичу, династії Є. та Г. Мандичевським та іншим представникам композиторської школи другої половини ХХ ст. (Б.Крижанівський, І.Міський, В.Івасюк, Я.Келерман), зокрема сучасного періоду (О.Чмут, Й. Ельгісер, Ю. Гіна, А. Кушніренко, Л. Затуловський, Є.Воєвідка). Портрети персоналій, включені в академічний наратив дисертації, додають подих живої історії й надають можливість (разом з авторкою), визнати роль буковинських митців як презентантів національної ідентичності. Імена багатьох з них потребують подальшого досконалого вивчення в майбутніх дослідженнях. Їх після прочитання дисертації *хочеться* вивчати далі.

5. *Когнітивний* вимір – завершує огляд концепції опонованого дослідження. Він видається не просто доречним, а *сенсоутворюючим* з декількох причин. Перше осягнення дисертації презентує горизонтальне мислення – від основ до сьогодення. Наступний пласт – осмислення багатомірності об'єкту, що вивчається – розмаїття буковинської історії та культури. Але ще один щабель розуміння – це процес поступового *сходження* далеко за межі дисертації: від горизонтального (історичного) мислення до пізнання онтології творчості, урозуміння полінаціональних основ мистецтва, сенсів «культури на межі» та меж культури, сенсів, які живлять наше сьогодення. Це своєрідне надзавдання дослідження, досягнення якого могло й не плануватися дослідницею, але склалося від сукупності вражень від прочитаного тексту та занурення в нього.

Тож, підсумовуючи позитивну частину відгуку, ще раз підкреслю актуальність та ґрунтовність поданої до захисту праці. Дисертація є ґрунтовним фундаментом для подальших досліджень обраної тематики.

Природно, що концепція дисертації докторського рівня завжди спонукає до дискусії. Тож, окреслимо низку *зауважень та запитань*.

1. При розробці сучасної теорії стилю як засадничої в дисертації (методологічний розділ) опоненту не вистачило звернення до фундаментальної та сучасної зарубіжної музикології та до власне українського контенту. Так, поряд з визнаними авторами теорії стилю (М.Михайлов, Є.Назайкінський, В.Медушевський, О.Соколов та ін.) є апелювання до досліджень Н. Горюхіної, Л. Кияновської, О. Козаренка, І. Коханик, І. Ляшенка, Ю. Малишева, трохи менше, навіть похідно – О.Коменди, О. Маркової, С. Мірошниченко, В. Москаленка, О. Самойленко, О. Сокола, С. Тишка, С. Шипа, окремі концепти задіяні з дисертаційних досліджень навіть молодих мистецтвознавців Д. Малого, Л.Воротинцевої, П.Рудь, але чомусь немає праць Б. Яворського (його концепція стильового аналізу все ж була першою), С. Людкевича, нових дисертаційних розвідок О.Александрової (окремий розділ дисертації присвячено саме теорії стилю), О.Гнатишин (в монографії зібрані саме теоретичні концепції українських мистецтвознавців), та ін., в яких розробляється саме сучасна теорія стилю. Окреме зауваження – поодинокі цитування застарілої літератури (зокрема, не досить зрозумілим є цитування А. Луначарського, с.62. Г. Лароша, с.77 дис.). Деякі вислови потребують уточнень, зокрема, у Висновках до Розділу 1 є така думка: «у дослідженні підтверджується еkleктичність сучасного мистецтва» (с.133 дис.). *Але чи не застарілим є ця думка й чи не вимагає оновлення погляду на сучасне мистецтво?*

2. У п.1.2.5. актуалізовано аспекти стильового аналізу здебільшого з опорою на розвідки М.Михайлова, Є.Назайкінського. Підрозділ виглядає як окреслення усталених орієнтирів, не вистачає методологічної

структурованості. Враховуючи, що стиль є системоутворюючою категорією концепції Вашої роботи, *прошу визначити алгоритм стильового аналізу.*

Ще одне невелике зауваження стосується вислову, що в дисертації «удосконалено методи аналітичної роботи з музичним матеріалом Буковини» (с.5 автореф). *В чому саме виявляється таке удосконалення?*

2. Попри широку панорамність викладу проблематики рецензованої дисертації, опоненту не вистачило деяких теоретичних узагальнень. Наприклад, потребують більш чіткого позначення *засади професійної музичної школи Буковини другої половини XIX ст.* (точково окреслені у висновках до Розділу 2 й не дуже розвинуті у загальних Висновках). Далі: деякі аналітичні виклади щодо творів в Розділі 3 подано описово, не вистачило й деяких паралелей та узагальнень при викладі результатів творчості окремих композиторів (в Розділі 3), які просто, можна сказати, «лежать на поверхні». Зокрема, такі співставлення, як жанр ремінісценцій, стилізація як акцентуований прийом, поліфонічні жанри в творчості Й. Ельгісера, транскрипції як домінуючий різновид композиторської інтерпретації (за визначенням В.Москаленка) в творчості Ю.Гіна тощо. Подекуди такі паралелі розосереджені в тексті, але не винесено в узагальнення.

3.В дисертації представлено максимально можливий спектр композиторської творчості Буковини, меншою ж мірою висвітлено взаємодію композиторської та *виконавської* творчості, яка, я впевнена, є важливим чинником творчості композиторської. Тим більше, що в переліку моделей парадигм (на с.95 дис.) позначені «виконавські стильові парадигми». Отже, *чи можна навести виконавські парадигми буковинської музики?*

4. І останнє. Однією з важливих методологічних засад дисертації є регіоналістика, з цього приводу є блок запитань: *Який тип мислення інноваційний чи інтерпретаційний – переважає в творчості буковинських композиторів? Що саме дозволяє вважати його не «субкультурним»,*

локальним явищем? Яке місце посідає буковинське мистецтво в цілісній українській картині світу?

Зробленого та оприлюдненого достатньо, щоб стверджувати висновок про відповідність дисертації «Музичне мистецтво Буковини: стильові парадигми композиторської творчості XIX–XXI століть» вимогам МОН України за всіма необхідним критеріями. Дисертація вирізняється: новизною тематики та запропонованого музичного матеріалу, методологічною ґрунтовністю, системністю викладення основних положень дослідження, логічністю, аргументованістю висловлень, доказовістю (на основі опрацьованих історіографічних матеріалів), професійністю аналітичного опису; є самостійним, завершеним та фундаментальним дослідженням, що відкриває нові перспективи музичної регіоналістики.

Автореферат, публікації та монографія вповні висвітлюють основний текст дисертації.

Отже, на ґрунті викладеного вважаю кандидатуру **Каплієнко-Ілюк Юлії Володимирівни** гідною присудження наукового степеню доктора мистецтвознавства зі спеціальності 17.00.03 – Музичне мистецтво.

Доктор мистецтвознавства,
професор, професор кафедри інтерпретології
та аналізу музики Харківського
національного університету мистецтв
імені І. П. Котляревського

Ю.В.НИКОЛАЄВСЬКА

ПІДПИС Ю. В. Николаєвської

ЗАСВІДЧУЮ
Нач. загального відділу ХНУМ

13.12.2014. Підпис